

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen
Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Maatilat ja eläinsuojat - nykyaikaisen maatilan valvonta ja riskit

Hanne Liukkonen, ylitarkastaja, Pirkanmaan ELY-keskus

Sanni Rantanen, lakimies, Pirkanmaan ELY-keskus

Liukkonen Hanne

28.11.2019

Esityksen sisältö

- § Yleistä esittelyä kotieläintiloista (ympäristön näkökulmasta)
- § Lainsäädäntöä
- § Miksi ko. toiminta on ympäristöluvan varaista
- § Luvituksen ja valvonnan jako valtio/kunta
- § Yleistä valvonnasta
- § Vesistökuormituksen indikaattoreita
- § Päästölähteet
- § Kaksi esimerkkitapausta

Yleistä esittelyä kotieläintiloista (ympäristön näkökulmasta)

§ Tuotantosuunnat: lypsylehmätilat, lihanautatilat, sikalat, siipikarjatilat

§ Kotieläintilojen lukumäärä vähenee ja tilakoko kasvaa

- Laitosmaista
- Keskittynyttä tietyille alueille
- Myös direktiivilaitoksia
- Sikojen ja siipikarjan tehokasvatuksen BAT-päätelmät

§ Maatalous vesistöjen suurin ravinnekuormittaja

§ Vesienhoitosuunnitelmat- ja toimenpideohjelmat, tavoite vesien hyvä tila EU:ssa

§ Ammoniakin päästöt Suomessa yli 90-prosenttisesti lannasta ja sen käsittelystä

Lainsäädäntöä

- § Ympäristönsuojelulaki (527/2014)
- § Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojelusta (713/2014)
- § Valtioneuvoston asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (nitraattiasetus, 1250/2014)
- § Valtioneuvoston asetus ilmoituksenvaraisista eläinsuojista (eläinsuoja-asetus, 138/2019)
- § Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA-laki, 252/2017)
- § Vesilaki (587/2011)
- § Jätelaki (646/2011)
- § Jäteasetus (179/2012)

- § Valtioneuvoston asetus keskisuurten energiantuotantoyksiköiden ja -laitosten ympäristönsuojeluvaatimuksista (1065/2017)
- § Kemikaalilaki (599/2013), kemikaaliturvallisuuslaki (390/2005) ja -asetus (856/2012)
- § Pelastuslaki (379/2011)
- § Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös palavista nesteistä (313/1985)
- § Eläinsuojelulainsäädäntö
- § Maataloustukiin ja ympäristökorvausjärjestelmään liittyvä lainsäädäntö

- § Pohjaveden suojelusuunnitelmat, ympäristönsuojelumääräykset (kunta)

Miksi ko. toiminta on ympäristöluvan varaista?

- § Ympäristölupa on oltava ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalla toiminnalla
- § Tietyn eläinmäärän ylittävä eläinten pito on luvanvaraista toimintaa
- § Ympäristölupapäätöksissä määräyksiä, jotta toiminnasta ei aiheudu valumia eikä muita päästöjä:
 - Esim. eläinsuojat, lannan varastointi ja levitys, säilörehun varastointi, jätevesien varastointi ja käsittely
 - Polttoaineet, kemikaalit ja vaaralliset jätteet
- § Ympäristöluvissa huomioidaan myös muut mahdolliset ympäristöhaitat
 - Melu, haju, pöly, ilmapäästöt, jätteet, pohjavesialueen peltoviljely

Miksi ko. toiminta on ympäristöluvan varaista?

- § Yleisiä lupamääräyksiä, joiden noudattamatta jättäminen lisää riskiä:
- Tarkkailu (esim. rakenteiden tiiveys ja kunto)
 - Kirjanpito ja raportointi (esim. eläinmäärät, lantamäärät, peltoala)
 - Häiriö- ja muut poikkeukselliset tilanteet (esim. varautuminen häiriötilanteisiin ja häiriötilanteista ilmoittaminen)

Luvituksen ja valvonnan jako valtio/kunta

- § Eläinsuojia luvittavat aluehallintovirastot ja kunnat
- § Eläinsuojia valvovat ELY-keskukset ja kunnat
- § Uusi eläinsuoja-asetus 1.2.2019 ja ilmoitusmenettely (Valtioneuvoston asetus ilmoituksenvaraisista eläinsuojista, 138/2019)
 - 650 tilaa siirtyy ELY-keskusten valvonnasta kuntien valvontaan vuoden 2020 alusta (esim. Pirkanmaalla noin puolet)
 - Kuntien valvomat tilat ilmoitusmenettelyyn ja niitä koskee uusi eläinsuoja-asetus
 - Aluehallintovirastojen (AVI) luparaja nousee (kpl)
 - § Lypsylehmät 150 à 300
 - § Lihanaudat 300 à 500
 - § Lihasiat 1 200 à 2 001

Yleistä valvonnasta

- § Valvontakäynneillä varmistetaan lupamääräysten noudattaminen
- § Annetaan neuvontaa ja ohjausta lainmukaisista menettelytavoista
- § Mikäli lupaa tai lainsäädäntöä rikotaan, voidaan toiminnanharjoittajaa:
 - § Huomauttaa, lähettää selvityspyyntö
 - § Kehottaa
 - § Aloittaa hallintopakko (antaa määräys ja tehostaa määräystä uhkasakolla/ juoksevalla uhkasakolla tai teettämisuhalla)
 - § (Keskeyttää toiminta välittömästi)
 - § Tehdä tutkintapyyntö
- § Voidaan myös tilata valvontanäytteitä esim. ylä- ja alapuolisesta vesistöistä

Vesistökuormituksen indikaattoreita

- § Lannan ja puristenesteiden sisältämät **fosfori ja typpi** ovat vesien rehevöitymisen kannalta merkittäviä ravinteita, erityisesti niiden liukoiset muodot (**fosfaattifosfori, nitraattityppi, ammoniumtyppi**).
- § Ammoniumtyppi hapettuu nitraatiksi ja kuluttaa **happea** ja alentaa samalla veden **pH-arvoa**. Puristenesteen pH-arvo voi olla hyvin alhainen.
- § Jätevesien orgaanisten aineiden hajoaminen alentaa myös happipitoisuutta.
- § **Kemiallinen hapenkulutus** (COD_{Mn}) mittaa vedessä olevien kemiallisesti hapettavien orgaanisten aineiden määrää. Jätevedet, jotka sisältävät orgaanisia aineita, lisäävät COD_{Mn} -arvoa.

§ **Hapettomuus** edesauttaa ravinteiden liukenemistä sedimentistä ja lisää rehevyyttä.

§ **Suuri sähkönjohtokyky** (mS/m) liittyy usein jätevesiin.

§ **Ulosteperäiset bakteerit**

- Ulosteperäisen kuormituksen indikaattoreina käytetään ihmisten ja eläinten ulosteissa normaalisti erittäin runsaina esiintyviä fekaalisia kolibakteereja (*Escherichia coli*) ja suolistoperäisiä enterokokkeja. Ulosteperäisten bakteereiden esiintyminen kertoo mahdollisesta riskistä, että vedessä voi olla taudin aiheuttajia.

Päästölähteet

- Eläinsuojat, jaloittelutarhat ja laidunnus
- Lannan varastointi
- Lannan levitys
- Säilörehun varastointi
- Jätevesien varastointi ja käsittely
- Polttoaineet, kemikaalit ja vaaralliset jätteet
- Melu (esim. liikenne, rehutornien täyttö)
- Haju (esim. eläinsuojat, lannan ja säilörehun varastointi, lannan käsittely ja levittäminen, kuolleet eläimet)
- Pöly (esim. liikenne, tuhkan varastointi)
- Ilmapäästöt (esim. eläinsuojat, lannan varastointi, ruhojen polttaminen, eläinsuojien lämmitys)

Kaksi esimerkitapausta

Pirkanmaan käräjäoikeus 24.10.2017, R 16/5548, 17/103107

- § A pumppasi lietelantasäiliön viereisestä kaivosta jätevettä läheiseen avo-ojaan, josta lietettä/lika-aineita ja runsaasti ravinteita sisältävää vettä kulkeutui edelleen läheiseen isompaan jokeen
- Pumppauksen taustalla A:n mukaan lietesäiliön normaalia nopeampi täyttyminen, jonka tutkimiseksi säiliö ja kaivo piti tyhjentää

§ Riidatonta, että vettä oli pumpattu; riitaa siitä, että oliko menettely tahallista tai törkeän huolimattontaa

- Käräjäoikeus totesi, ettei asiassa esitetty selvitys viittaa teon tahallisuuteen
- Käräjäoikeus katsoi kuitenkin, että ottaen huomioon A:n asema ja ammattitaito hänen laiminlyötyä käydä tarkistamassa mitä letkun päästä pumppauksen alettua tulee, on hän huolimattomuudellaan mahdollistanut sen, että jätevettä on pumpattu ojaan
- Lisäksi käräjäoikeus katsoi A:n rikkoneen ympäristöluvan lupamääräystä 13 (häiriötilanteista ilmoittaminen)

§ Vesinäytteet ja todistajahavainnot osoittivat, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan pilaantumista tai vaaraa terveydelle

§ Tuomio ympäristön turmelemisesta

- 30 päiväsakkoa
- Ei rikoshyötyvaatimusta

Itä-Suomen hovioikeus 29.11.2017, R 17/341, 17/148498

§ Valituksen mukaan A oli käyttänyt rehun käsittelyyn ja varastointiin laakasiiloja YSL:n vastaisesti, koska hänellä ei ollut ollut niiden käyttämiseen voimassa olevaa ympäristölupaa. Menettelystä aiheutunut viihtyisyyden alentumista melun, hajun ja vesipäästön johdosta. Lisäksi on aiheutunut ympäristön pilaantumisen vaaraa.

§ HO: onko A käyttänyt laakasiiloja syytteessä kerrotulla tavalla ilman voimassa olevaa ympäristölupaa ja onko menettelystä aiheutunut syytteessä kuvattua konkreettista ja abstraktia vaaraa?

- Ympäristölupa: ei ole ollut ympäristölupaa
- Haju: muutama loma-asukas kokenut hajuhaittaa, muutoin ei havaittu häiritsevää hajua
- Melu: osa loma-asukkaista kokenut häiritsevää melua, keskiäänitaso ei ylittänyt ohjearvoja
- Nestevuoto: vuonna 2012 nestevuoto laakasiilosta, joka saatu hallintaan
- Kohtuuton haitta: ratkaistavaksi ei tule kysymys kohtuuttomasta haitasta
- Viihtyisyyden alentuminen ja haitta omaisuuden käytölle: ei aiheutunut

- Vaara: jäänyt näyttämättä, että laakasiilojen käyttäminen rehun käsittelyyn ja varastointiin on ollut omiaan aiheuttamaan sanotun ympäristöluvan lupamääräyksissä hyväksytyä laajempaa ympäristön pilaantumista

§ Syyte hylättiin kokonaan

§ Eri mieltä olevan jäsenen lausunto

- Vaara: luvattomien siilojen täyttämisestä ja käyttämisestä talouskeskuksessa on aiheutunut jonkin verran melua ja hajua sekä lisäksi on aiheutunut vesipäästö > siilojen käyttö talouskeskuksessa siinä laajuudessa kuin sitä on syytteen tekoaikana tapahtunut, on luonteeltaan sellaista menettelyä, josta aiheutuu ympäristön pilaantumisen vaaraa
- Olisi tuominut A:n ympäristön turmelemisesta sakkorangaistukseen
- Muilta osin yhtä mieltä enemmistön kanssa

Rikoshyöty

§ RL 10 luku

§ Rikoshyöty syntyy tyypillisesti kustannussäästöjen kautta

– Esimerkiksi velvoitteiden laiminlyönnit

§ Vaadittavien laitteiden hankkimisen ja rakenteiden rakentamisen sekä näiden kunnossapidon kustannukset

§ Näytteenoton ja tarkkailun kustannukset

§ Siirtoon liittyvät kustannukset

§ Lupiin liittyvät kustannukset

– Toiminnan laajentaminen voi tuoda myös lisäansioita

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen
Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Kiitos!